

תשרי התשס"ט

בס"ד

מצות "הקהל"

לפרשת וילך

(ואחר פרשת המלך קורא ברכות וקללות שבדברים כ"ח שהם קבלת בריתות של תורה(רש"י)) עד שגומר כל הפרשה (היינו עד הפסוק "מלבד הברית אשר כרת אתם חורב").

... "אגריפס המלך עמד וקיבל וקרא עומד, ושיבחוהו חכמים..."

6. הנצי"ב בפרושו "העמק דבר"

"ויצו משה אותם – אילו היה הפירוש לכוהנים וזקני ישראל לחוד, היאך נפרש לשון תקרא ? ומי יהיה הקורא? אלא אותם קאי גם על יהושע .. וגם [על] הכהנים

תקרא – לשון יחיד. מובן שדבר ליהושע. ומזה למדנו שהיא מצות המלך. אמנם לאו דוקא מלך ממש, אלא הגדול שבישראל. ובשעה שלא היתה מלוכה היה הגדול כהן גדול ומש"ה צוה גם לכהנים. אך בשעה שיש גדול מהם המצוה עליו כמו בימי יהושע"

7. רבי עובדיה ספורנו

ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי - שמידם יקבלה המלך הקורא, כאותה ששינוי 'הסגן נותנו לכוהן הגדול, וכוהן גדול למלך'.

ואל כל זקני ישראל - שמידם יקבלו הכהנים את התורה בהקהל, כאותה ששינוי 'חזן הכנסת נותן לראש הכנסת, וראש הכנסת לסגן'.

8. דברים ל"ג, ה

"ויהי בישרון מלך, בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל"

9. ראב"ע

"מלך - הוא משה, ששמעו ראשי עם התורה מפורשת מפיו".

10. חזקוני

"ויהי - משה, בישרון מלך, בהתאסף ראשי עם - 'באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי' (דברים ד', ט)"

11. הרמב"ם הלכות חגיגה פ"ג ה"ו

"המלך, שליח הוא להשמיע דברי הא-ל".

12. ספר החינוך

"משרשי המצוה, לפי שכל עיקרן של עם ישראל היא התורה ובה יתפרדו מכל אומה ולשון וזוכין לחיי עד, תענוג שאין למעלה ממנו בנבראים. על כן, בהיות כל עיקרן בה ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים לשמוע דבריה. ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם, האנשים הנשים וטף, לאמר: מה הקיבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כלנו? ותהיה התשובה: לשמוע דברי התורה שהיא כל עקרנו והודנו ותפארתנו, ויבוא מתוך כך לספר בגדל שבחה והוד ערכה, וכניסו הכל בלבם חשקה, ועם החשק בה ילמדו לדעת את השם ויזכו לטובה וישמח לטובה וישמח השם במעשיו, וענין שכתוה"ן למען ילמדו ויראו את ה'".

13. רש"י הירש

"מצוה זו של קריאת התורה לא באה להביא את העם לידי ידיעת התורה, שהרי מצות לימוד התורה מוטלת על כל איש בכל יום בחוג ביתו הרגיל, ועל כך נאמר: "ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך" "ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם",

"אלא זו היא מצוה החורגת מהשגרה הרגילה, החוזרת אחת לשבע שנים והמבקשת להשיג מטרה מיוחדת. "

"היא נוהגת "במועד" בזמן הקורא לכל נפש יהודית להתאחד עם ה'.

1. דברים ל"א א'-ב'

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל. ויאמר אלהים: בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, לא אוכל עוד לצאת ולבוא, וה' אמר אלי: לא תעבר את הירדן הזה.

2. רש"י

"אנכי היום - היום מלאו ימי ושנותיי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות".

3. רמב"ן

כאשר השלים כל דבריו, אז הלכו כל הניצבים לפניו והטף והנשים איש לאוהליו... אחר עברם בברית... ויאמר הכתוב עתה כי משה הלך ממחנה לווייה [מקום עמידתו בעת כריתת הברית] אל מחנה ישראל לכבדם, כמי שירצה להיפטר מחברו ונא ליטול רשות ממנו.

4. דברים ל"א

ט ויכתב משה את-התורה הזאת ויתנה אל-הכהנים בני לוי הנשאים את-ארון ברית ה'ה ואל-כל-זקני ישראל. י ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמיטה בחג הסוכות. יא בבוא כל-ישראל לראות את-פני ה'ה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם. יב הקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגרד אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-ה'ה אלהיכם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת. יג ובגיהם אשר לא-ידעו ישמעו ולמדו ליראה את-ה'ה אלהיכם כל-הימים אשר אתם חיים על-האדמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה.

5. מסכת סוטה פ"ז מ"ח

פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב הראשון של חג (הסוכות) בשמיני במוצאי שביעית (בשנה של מוצאי שביעית, שהיא ראשונה למחזור שנות השמיטה הבא) עושין לו [למלך] בימה של עץ בעזרה (בעזרת נשים), והוא יושב עליה (והמלך יושב על הבימה כדי לקרוא את התורה "נגד כל ישראל באזניהם") שנאמר "מקץ שבע שנים במועד" וגו', חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת (שמש בית הכנסת שבהר הבית נוטל ספר תורה ומוסרה לראש הכנסת), וראש הכנסת נותנה לסגן (של הכוהן גדול), והסגן נותנה לכוהן גדול, וכוהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד (קם ממקומו) ומקבל (את ספר התורה מידי הכהן הגדול) וקורא יושב (וקורא בה בישיבה) ...

וקורא מתחילת "אלה הדברים" עד "שמעו" (עד "שמע ישראל" שבפרשת ואתחנן) ו"שמעו" (דברים ו' ד'-ט', וקורא פרשת "שמע ישראל", משום קבלת עול מלכות שמים ומדלג וקורא פרשת, "ויהי אם שמוע" (דברים י"א י"ג-כ"א, משום קבלת עול מצות, ושוב מדלג וקורא) "עשר תעשר" (דברים י"ד כ"ב-כ"ט, וממנה עובר לפרשת) "כי תכלה לעשר" (דברים כ"ו י"ב-ט"ו, שהיא פרשת וידוי מעשרות, ומפרש רש"י שהוא זמן אסוף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות, ובירושלמי מבואר הטעם בשביל שיצאו ישראל משביעית לשמינית שלא לשכוח את המעשרות) ופרשת המלך, ("שום תשים עליך מלך" ואף על פי שפרשת המלך היא בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה לעשר" מכל מקום היה קורא תחילה שתי פרשיות אלו יחד שלא להפסיק במעשרות, ואחר כך חוזר וקורא פרשת המלך) וברכות וקללות

ב"שנת השמיטה" בתחילת תקופת החקלאות והמשא והמתן, שהופסקה ע"י שנת השמיטה.

ב"חג הסוכות" בחג המאחד את חוגי האומה על ידי זכרון תקופת המדבר, כאשר לא חקלאות ומשא ומתן אלא חסד הפלאים של ה' קיים את כולם על נשיהם וטפם והגן עליהם בענני הכבוד ונהנהיג אותם במדבר. ומצוות החג מכינות עתה את העם לחיי החקלאות והמשא ומתן.

"בבוא כל ישראל" ועתה כל עם ה' שמע לקול קריאת ה' ובא אל המקום שנבנה בו המקדש – לא לה' הנמצא לדורשיו בכל מקום, אלא לערבון של נוכחות ה' בעם לעדות לתורתו. וכבר בא כל אחד עם עולת ראייתו ונראה את פני ה' במקום מקדש תורתו.

"תקרא" מיד במוצאי היום הראשון של הראיה **תקרא האומה מתוך התורה הזאת, על ידי נציגה העליון, בפני כל העם שהתאסף שם. כך היא תכריז תמיד מחדש, עם תחילת כל תקופת החקלאות והמלאכה, שרק הדרך אל התורה היא הדרך המובילה אל ה', שהברית עם ה' היא הברית עם תורתו, שהתורה היא התנאי לאחדות האומה ולהגנת ה' עליה, שהאומה המופקדת על משמרת עדות התורה היא העריבה לאמיתותה ולמקורה האלקי של התורה."**

14. דברים ל"א

יב הקהל את העם, האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך, למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' א-להיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת.

יג ובניהם אשר לא ידעו, ישמעו ולמדו ליראה את ה' ובניהם א-להיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה.

15. רמב"ן

"כי אין הטף הזה יונקי שדיים, אבל הם קטני השנים הקרובים להתחנך".

"אבל רבותינו אמרו... 'והטף למה בא? ליתן שכר למביאיהו'."

16. הרמב"ם הלכות חגיגה פ"ג

הקריאה והברכות בלשון הקודש, שנאמר 'תקרא את התורה הזאת' – בלשונה.

אף על פי שיש שם לועזות וגרים שאינם מכירין [בלשון הקודש], חייבין להכין לבם ולהקשיב אוזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני.

אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה - חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה.

ומי שאינו יכול לשמוע - מכוון לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת.

ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה, ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא-ל.

17. הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה פ"ז ה"א

"אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים" (רמב"ם שם הלכה ו); **"ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה, ומפי הגבורה שומעה"**.

18. דברים כ"ט ט'-י"א

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' א-להיכם: ראשיכם, שבטיכם, זקניכם ושטריכם, כל איש ישראל. **טפכם, נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך, מחטב עציך עד שאב מימך.** לעברך בברית ה' א-להיך ובאלתו אשר ה' א-להיך כרת עמך היום.

19. א' מלכאל שם הרב הרצוג ז"ל

הרב תירץ הסברה מעניינת ומפתיעה: גזרה שווה יש בדבר. בהקהל הוא אומר (פסוקים יב-יג) **'הקהל את העם האנשים והנשים והטף... למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' א-להיכם... ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' א-להיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה...'** ובמתן תורה הוא אומר (דברים ד', ו): **'יום אשר עמדת לפני ה' א-להיך בחורב, באמור ה' אלי: הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי, אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה, ואת בניהם ילמדון.'** אכן גזרה שווה מלאה ומאלפת, הקבלה נרחבת בתוכן ובצורה. והוסיף הרב בענותנותו: יש לשער שהיה לפני הרמב"ם מדרש הלכה אשר ציין גזרה שווה זו, והוא מן המדרשים שאבדו ולא הגיעו לידנו, כגון המכילתא דרשב"י, ואולי עוד ימצא פעם.

20. השוואה בין מעמד הר סיני למצוות הקהל

פרשת ואתחנן (ד', י) פרשת וילך (יב-יג)

- מעמד הר חורב	מצוות הקהל
הקהל לי את העם	הקהל את העם...
ואשמעם את דברי	למען ישמעו
אשר ילמדון ליראה אתי	ולמען ילמדו ויראו את ה' א-להיכם...
כל הימים אשר הם חיים על האדמה	ובניהם... ישמעו ולמדו ליראה...
ואת בניהם ילמדון.	כל הימים אשר אתם חיים על האדמה...

21. דברים ל"א ט'

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.

מפרש הרמב"ן באופן פשוט:

22. רמב"ן

"מתחילת בראשית עד לעיני כל ישראל",

23. דברים ל"א י'-י"א

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֹתָם לְאָמֹר מִקֶּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: בָּבֹא כָל יִשְׂרָאֵל לְרֵאשִׁית אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:

24. רש"י

"תקרא את התורה הזאת" - המלך היה קורא מתחלת "אלה הדברים" (דברים א', א'), כדאיתא במסכת סוטה (מא.), על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה:

25. הרמב"ן

ואע"פ שבכאן (פסוק י"א) כתוב "תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל", והוא רומז לספר הזה של "אלה הדברים" על דעת רבותינו (סוטה מא.), אבל בזה חזר ובאר (פסוק כ, ד) "ויהי ככלות משה לכתב את דברי התורה הזאת על ספר עד תמס", וזה יכלול כל התורה כולה.

26. רש"י

ושמע והיה אם שמוע - ע"י דילוג, ומשם מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא "אשימה עלי מלך", "שמעי", קבלת מלכות שמים, "והיה אם שמוע". קבלת עול מצות כדאמר בפי' שני דברכות (יג.), וכן ברכות וקללות קבלת בריתות של תורה. ומשמיע לרבים "עשר תעשר", "כי תכלה לעשר" מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות..."

27. הספורנו על דברים ל"א ט' - י"א

את התורה הזאת - פרשת המלך שצויה עתה שיקרא בהקהל ויתנה אל הכהנים בני לוי - שמידם יקבלנה המלך הקורא, כאותה ששנינו "והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול למלך ואל כל זקני ישראל - שמידם יקבלו הכהנים את התורה בהקהל כאותה ששנינו "חזן הכנסת נותנה לראש הכנסת וראש הכנסת לסגן"

28. דברים כ"ט

(ט) **אִתְּם נִצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם כְּאֲשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: (י) טַפְכֶם וְנָשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ מִחֲנִיךָ מִחֲטָב עֲצִיךָ עַד שְׂאֵב מִימֶיךָ:**

....(יג) **וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כִּרְתִּית אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֱלֹהִים הַזֹּאת: (יד) כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֹנוּ פֹה עִמָּנוּ עַל־מַד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:**

29. רמב"ם, הלכות חגיגה, פרק ג', הלכה ו'

... גרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה, ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה **ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא-ל.**